

• PREPORUKE ŠKOLAMA I JEDINICAMA LOKALNE I PODRUČNE SAMOUPRAVE ZA UKLJUČIVANJE DJECE TRAŽITELJA AZILA I DJECE IZBJEGLICA U ODGOJNO-OBRAZOVNI SUSTAV REPUBLIKE HRVATSKE •

Poštovane i poštovani,

U jeku prvoga polugodišta ove školske godine, željeli bismo vas podržati u uključivanju djece tražitelja azila i djece izbjeglica u odgojno-obrazovni proces u školama u Hrvatskoj. Djeca tražitelji azila i djeca izbjeglice posebno su ranjiva skupina čija dobrobit ovisi o kvalitetnoj suradnji svih uključenih u sustav. Pravo na pristup obrazovanju svakoga djeteta nije samo međunarodna i zakonska obaveza usmjerena na ostvarivanje najboljeg interesa djeteta, nego je ono i iskorak u prepoznavanju svakog djeteta u cjelovitosti njegovih interesa, potreba i darovitosti. Povrh toga, kvalitetno uključivanje djece tražitelja azila i djece izbjeglica neposredno vodi u dublje razumijevanje i njegovanje promjenjivog i sve bogatijeg interkulturalnog okruženja u kojemu djeca drugačijega porijekla daju bogat doprinos. Ovaj dokument sadrži preporuke i pojašnjenja kojima je namjera premošćivanje poteškoća i ohrabrenje školama, jedinicama lokalne i regionalne samouprave i nadležnim ministarstvima na zajedničko i suradničko kvalitetno uključivanje djece tražitelja azila i izbjeglica u odgojno-obrazovni proces. Dokument je nastao kao rezultat istraživanja Uključivanje djece izbjeglica u odgojno-obrazovni sustav¹ i višegodišnjeg praćenja načina uključivanja i obrazovanja djece tražitelja azila i izbjeglica u školama u Hrvatskoj, ponajviše u Zagrebu i Kutini. Upravo zbog uočenih poteškoća i potrebe za unaprjeđenjem postojeće prakse upućujemo ove preporuke u nadi da će potaknuti kvalitetniju suradnju između škola i lokalnih vlasti u spomenutim i u drugim sredinama. Jednako tako, nadamo se kako će ovaj dokument povratno potaknuti i redovitu razmjenu s [GOOD Inicijativom](#) i [Inicijativom Dobrodošli](#) koje su oblikovale dolje navedene preporuke. Obje su inicijative posljednjih godina usmjerene na unaprjeđenje kvalitete obrazovanja, kao i podrške učenicima i nastavnom i profesionalnom osoblju škola u poučavanju mirovnog, interkulturalnog, ljudsko-pravnog i drugih sadržaja koji proizlaze iz građanskog odgoja i obrazovanja. Naposljetku, hrvatski odgojno-obrazovni sustav neprestano se susreće s brojnim *ad hoc* promjenama što od nastavnica i drugih zaposlenih u školama zahtijeva stalno prilagođavanje i dodatan rad. Vjerujemo kako kvalitetna suradnja i sinergija škola i lokalnih vlasti u odnosu na obrazovanje djece tražitelja azila i izbjeglica može pružiti vrijedan primjer interkulturalnog obrazovanja i izgradnje kapaciteta moderne demokratske škole.

¹ E. Bužinkić. (2017). *Uključivanje djece izbjeglica u odgojno-obrazovni sustav, policy brief*. GOOD Inicijativa, Inicijativa Dobrodošli i Centar za mirovne studije.

NEKOLIKO KLJUČNIH POJMOVA

Republika Hrvatska je kao potpisnica međunarodnih konvencija obavezna slijediti zakonske odredbe kojima se jamče poštovanje i zaštita temeljnih ljudskih prava i sloboda. Obrazovanje djece jedno je od temeljnih prava djeteta definirano u *Konvenciji o pravima djeteta*².

Konvencija definira četiri ključna principa:

- Načelo nediskriminacije prema kojemu djeca ne smiju trpjeti diskriminaciju "neovisno o rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom, etničkom ili društvenom podrijetlu, vlasništvu, teškoćama u razvoju, rođenju ili drugom statusu djeteta, njegovih roditelja ili zakonskih skrbnika".
- Djeca imaju pravo na život i razvoj u svim vidovima života, uključivši tjelesni, emotivni, psihosocijalni, kognitivni, društveni i kulturni.
- Pri donošenju svih odluka ili izvršenju postupaka koji utječu na dijete, ili na djecu kao skupinu, najvažnija mora biti dobrobit djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela, tako i na odluke koje donosi obitelj.
- Djeci se mora omogućiti da aktivno sudjeluju u rješavanju svih pitanja koja utječu na njihov život i dopustiti im slobodu izražavanja mišljenja. Ona imaju pravo izreći svoja gledišta koja se moraju ozbiljno uzeti u obzir.

*Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti*³ jamči pravo na obrazovanje djeci tražiteljima azila i izbjeglicama. Članak 58. definira: "Pravo na osnovno i srednje obrazovanje dijete tražitelj ostvaruje pod istim uvjetima kao hrvatski državljanin. Ostvarivanje prava na obrazovanje omogućit će se djetetu tražitelju u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva [za međunarodnu zaštitu] do izvršenja odluke o povratku." Članak 70. istoga zakona jamči izbjeglicama odnosno djeci kojoj je odobrena međunarodna zaštita (u Zakonu azilantima i osobama pod supsidijarnom zaštitom) pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje po istim uvjetima koja vrijede za hrvatske državljane. Preporučujemo konzultirati tekst Zakona za detaljnije informacije o pravima obiju skupina.

Radi jasnoće, željeli bismo vas upoznati s ključnim razlikama u statusnom položaju tražitelja/ica azila i izbjeglica, koje nipošto nisu izlika za propuštanje pravovremenog i kvalitetnog uključivanja djece u škole⁴.

- **Tražitelj/ica azila** je osoba koja je podnijela zahtjev za azil odnosno međunarodnu zaštitu. Tražitelj/ica azila može biti dijete koje se u Hrvatskoj nalazi s obitelji ili dijete bez pratnje roditelja ili zakonskog skrbnika. **Dijete s obitelji** obično boravi u jednom od dva prihvatilišta koja se nalaze u Zagrebu ili Kutini. Ukoliko za to postoje mogućnosti, djeca s obiteljima mogu boraviti i u drugom smještaju uz obvezu redovnog kontakta s Ministarstvom unutarnjih poslova. Djeca bez pratnje roditelja ili zakonskog skrbnika borave u domovima za odgoj djece i mladeži u nekoliko hrvatskih gradova (Vinkovci, Osijek, Zagreb, Ivanec, Varaždin, Karlovac, Rijeka, Zadar, Split).
- **Izbjeglica** je osoba koja je ostvarila međunarodnu zaštitu odnosno azil te joj Republika Hrvatska jamči zaštitu od progona na temelju rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja u zemlji porijekla. Izuzev zaštite, Hrvatska izbjeglicama jamči pravo na boravak, obrazovanje, rad, zdravstvenu zaštitu, socijalnu skrb, slobodu vjeroispovijesti, pomoć pri uključivanju u društvo i druga prava. U hrvatskome je jeziku česta upotreba riječi azilant koja je, prema važećem zakonu, istoznačnica za izraz izbjeglica. Supsidijarna zaštita u pravima je jednak oblik zaštite koji se dodjeljuje osobama koje se nalaze pred rizikom ozbiljne nepravde u zemlji porijekla, poput smrtne kazne ili smaknuća, mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja te prijatnji vezanih uz oružane sukobe. Izuzev zakonom definiranim postupkom dodjele međunarodne zaštite, postoje i drugi načini dolaska izbjegle djece u Hrvatsku.

² Konvencija o pravima djeteta datira iz 1989. godine kada je usvojena na 44. zasjedanju Generalne Skupštine UN-a. Tekst Konvencije na hrvatskom jeziku dostupna je [ovdje](#).

³ NN 70/15.

⁴ Za zakonske definicije konzultirati Zakon o privremenoj i međunarodnoj zaštiti (članci 4. i 21.)

-
- Republika Hrvatske je kao članica Europske unije sudionica provedbe programa **preseljenja** (engl. *resettlement*). Radi se programu koji u skladu s dogovorom s Europskim vijećem i Europskom komisijom u doslovnom smislu seli izbjeglice, odnosno osobe koje su ostvarile pravo na međunarodnu zaštitu, a koje se trenutno nalaze u nekoj od izvaneuropskih zemalja u jednu od zemalja članica Europske unije. Tako je do sada u Republiku Hrvatsku iz Turske preseljeno 149⁵ osoba i to većinom obitelji s djecom u Zagreb, Zaprešić, Velika Gorica, Sisak, Slavonski Brod i Zadar. Očekuje se da će do kraja godine biti preseljeno još nekoliko obitelji u ove gradove.

 - Republika Hrvatska sudjeluje i u programu premještanja tražitelja/ica azila (engl. **relocation**). Program organizira premještaj tražitelja azila iz jedne u drugu zemlju članicu Europske unije. Do sada su 82 osobe⁶ premještene u Hrvatsku iz Italije i Grčke.

 - Izuzev ovih kretanja, postoje i tzv. **vraćanja** izbjeglica u Hrvatsku kao prvu zemlju njihova ulaska u Europsku uniju. Radi se o primjeni Dublinske uredbe putem koje je u Hrvatsku došlo više djece posljednjih godina iz Njemačke, Austrije i drugih zemalja članica Europske unije.
-

Naposljetku, želimo vam skrenuti pozornost na to kako je moguće da će djetetovo pravo na obrazovanje biti neposredno ugroženo odlukama vlasti. Ovisno o odluci Ministarstva unutarnjih poslova, moguć je ishod u kojemu izbjegla djeca ne mogu ostvariti zaštitu u Republici Hrvatskoj zbog čega im prijete **izgon ili deportacija** iz zemlje. Nažalost, djeca nisu izuzeta od ove rigidne i nehumane prakse prisilnog uklanjanja iz zemlje u kojoj su započela školovanje i novi život. Poznato nam je kako je više djece izgnano iz zemlje unazad posljednjih godina.

PREPORUKE

U iznošenju sljedećih preporuka, oslanjamo se na stručnost i volju učitelja i nastavnika te drugih stručnjaka škola i lokalnih vlasti kao i na podršku vijeća roditelja u pravovremenom, kvalitetnom i suradničkom integriranju djeteta u razred za na njega odgovarajući način. Pritom dakako smatramo da u spomenutom procesu ključnu ulogu igra i podrška aktera iz širega sustava, osobito Ministarstva znanosti i obrazovanja i Agencije za odgoj i obrazovanje. S obzirom na to da se radi o iznimno malome broju djece iz nekoliko kulturno-jezičnih okružja, vjerujemo da institucije Republike Hrvatske imaju mogućnosti i resursa na valjan način unaprijediti sustav odgoja i obrazovanja te ga učiniti inkluzivnijim.

- Djecu treba **uključiti u odgojno-obrazovni proces odmah po podnošenju zahtjeva za azil, odnosno međunarodnu zaštitu**, a najkasnije 30 dana od podnošenja zahtjeva. Ova preporuka je ujedno i zakonska obaveza. Izuzev zakonskih obaveza, smatramo kako i brže uključivanje djece u obrazovni sustav utječe na njihovu socijalizaciju, učenje hrvatskoga jezika i pomoć u nadilaženju težine i traume izbjegličkog iskustva. Treba imati na umu i kako djeca pomažu svojim roditeljima u savladavanju hrvatskoga jezika i integraciju u novo društvo.
- Bez odgode, žurno i kvalitetno, potrebno je uključiti svu izbjeglu djecu bez pratnje i tražitelje međunarodne zaštite i **one kojima je odobrena zaštita u odgojno-obrazovni proces**⁷. Djeca bez pratnje roditelja i/ili zakonskog skrbnika borave u domovima za odgoj djece i mladeži u gradovima u kojima druga djeca pohađaju školu te ne postoji nikakvo opravdanje da se odgađa ili odbija uključivanje ove djece u škole.

5 Izvor informacija: Ministarstvo unutarnjih poslova, 5.11.2018., <http://stari.mup.hr/291447/1.aspx>

6 Izvor informacija: Ministarstvo unutarnjih poslova, 5.11.2018., <http://stari.mup.hr/291447/1.aspx>

7 Radi se o broju od 50 djece prema podacima iznesenima na nacionalnoj konferenciji "Unapređenje alternativne skrbi za djecu bez pratnje u Republici Hrvatskoj" Centra za nezbrinutu i zlostavljano djecu, Zagreb, lipanj 2017. Prema zadnjim statistikama koje je objavio MUP za razdoblje do ožujka 2018. godine u Hrvatskoj se nalazi 139 djece do 18. godina kojima je odobren azil te 47 djece kojima je odobrena supsidijarna zaštita te 838 maloljetnika bez pratnje <https://www.mup.hr/public/documents/Statistika/Statisti%C4%8Dki%20pokazatelj%20osoba%20kojima%20je%20odobrena%20me%C4%91unarodna%20za%C5%A1tita%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20zaklju%C4%8Dno%20do%2031.03.2018..pdf>

- Sve škole trebaju, uz promptnu podršku jedinica lokalne i područne samouprave i Ministarstva obrazovanja i znanosti, provoditi redovitu pripremnu i dopunsku nastavu. Institucije lokalne i nacionalne vlasti trebaju **osigurati provedbu pripreme i dopunske nastave bez obzira na broj djece** i fluktuaciju brojčanog stanja. Osim toga, nužno je **dodijeliti odgovarajući broj sati za učenje jezika i drugih nastavnih predmeta s obzirom na individualne potrebe djeteta**, poput one koja se tiče **učenja novoga pisma i jezika** koji je u mnogočemu posve različit od materinjega ili **dodatne poduke** iz onih nastavnih predmeta koji se u sredinama u kojima su se prethodno obrazovali poučavaju prema bitno drugačijim načelima i programima. Predlaže se i **izrada i primjena posebnog udžbenika za pripremnu nastavu hrvatskog jezika prilagođenog potrebama djece učenika hrvatskog kao stranog jezika**. Škole potičemo na otvoreni poziv građanima volonterima ili profesionalnim prevoditeljima koji govore materinje jezike djece tražitelja azila i izbjeglica da se uključe kao pomagači u komunikaciji s djecom i njihovim roditeljima u osnovnim i srednjim školama.
- Preporučuje se da škole **uključe vijeća roditelja u pružanje podrške roditeljima izbjegle djece uključene u odgojno-obrazovni proces** na način da im približi kako izgleda nastavni proces i školovanje u Hrvatskoj, koji oblik sudjelovanja u školovanju djeteta se očekuje od roditelja i kako roditelji mogu biti podrška vlastitoj djeci u postizanju dobrog školskog uspjeha i kvalitetne socijalizacije. Važno je osigurati uspješne načine komunikacije roditelja i škole kao i **redovitu i integrativnu psihološku podršku djeci i roditeljima tražiteljima azila i izbjeglicama** u nadvladavanju ratnih i drugih trauma i teških iskustava, kao i teškoća s kojima se sreću u svakodnevnom životu u novoj sredini. Važnu ulogu u ovome procesu imaju i prevoditelji čijim se angažiranjem potiče kvalitetniji proces integracije u hrvatsko društvo.
- Potrebno je, u suradnji škola, lokalnih vlasti i Ministarstva znanosti i obrazovanja, **osigurati udžbenike i druge materijale za učenje za svu djecu tražitelje azila iz državnog proračuna**, obzirom da se radi o posebno ranjivoj skupini čiji roditelji nemaju i nisu u mogućnosti stjecati ikakve prihode za vrijeme trajanja postupka traženja međunarodne zaštite. Udžbenike bi trebalo osigurati i djeci izbjeglicama s obzirom na to da njihovi roditelji teško pronalaze poslove ili malo zarađuju u Hrvatskoj. U sredinama u kojima sva djeca dobivaju besplatne udžbenike, izbjegla djeca svakako trebaju dobiti udžbenike na početku školske godine i ali i kasnije, onda kada se uključuju. Također, **djeci tražiteljima azila i izbjeglicama trebalo bi iz istih razloga omogućiti da poput drugih socio-ekonomskih ranjivih skupina bez naknade pohađaju produženi boravak u školama**, čime bi se ubrzali i pospješili procesi usvajanja hrvatskog jezika i drugih znanja te i uključivanje u zajednicu.
- Sve jedinice lokalne i regionalne samouprave dužne su, bez iznimke, **osigurati prijevoz učenika koji borave u prihvatilištima u njihove škole ukoliko se radi o propisanoj udaljenosti** kao što je slučaj s udaljenošću prihvatilišta od škola u Kutini.
- Potrebno je **razviti sustav praćenja i procjene djece koja se uključuju u nastavni proces**. Takav sustav ne smije biti rigidan, treba biti **fleksibilan te utemeljen u stručnom pedagoško-psihološkom pristupu uvažavajući dijete koje se procjenjuje**; njegovo porijeklo, životna iskustva, prethodno obrazovanje, znanja i vještine te druge karakteristike koje će usmjeriti način uključivanja u nastavu.

Pored iznesenih preporuka, smatramo kako je važno pružiti podršku školama koje uključuju djecu tražitelje azila i izbjeglica.

- **Učiteljima i nastavnicima potrebna je podrška u poučavanju i ophođenju s djecom drugačijega porijekla i životnih iskustava**, od metodičkih do sadržajnih pitanja. Zalažemo se da Agencija za odgoj i obrazovanje te Agencija za strukovno obrazovanje uvedu **redovite seminare za nastavnike koji rade s inojezičnom djecom s izbjegličkim iskustvom**.

-
- Korisne programe stručnog usavršavanja nastavnika provode članice GOOD Inicijative: [Centar za mirovne studije](#) i [Forum za slobodu odgoja](#) kao i [Pučko otvoreno učilište Korak po korak](#).
-

- Postoje i drugi vidovi podrške na koje vas upućujemo:

-
- Udruga *Are You Syrious* organizira individualnu i grupnu podršku djeci u učenju, ali i u komunikaciji između roditelja i škole. Centar za nestalu i zlostavljenu djecu pruža podršku djeci bez pratnje kroz uključivanje u mentorski program i poučavanje hrvatskoga jezika. Centar provodi i projekt „[Život djece bez pratnje u Hrvatskoj – \(ne\)vidljivi, \(ne\)zbrinuti, \(ne\)sigurni?](#)“.

-
- U nastavku se nalazi popis korisnih resursa za istraživanje i usavršavanje pristupa poučavanja djece tražitelja azila i izbjeglica u školama:

-
- Pučko otvoreno učilište – [Članak 28. web platforma za obrazovanje djece migranata, Poučavanje djece kojoj hrvatski nije prvi jezik](#)

-
- Društvo za psihološku pomoć – [Brošura Djeca izbjeglica u školama](#)

-
- Centar za mirovne studije [dr.sc. M.Bartulović i dr. sc. B.Kušević] – [Što je interkulturalno obrazovanje? – priručnik za nastavnike i druge znatiželjnike](#)

-
- Forum za slobodu odgoja – [Svi smo mi djeca ovoga svijeta: kako razgovarati s učenicima o izbjegličkoj krizi?](#)

-
- HRT – [Projekt Drugi – nastavne pripreme](#)

Na kraju svjesni smo kako se škole susreću s brojnim kompleksnostima vezanima za status, iskustva i poučavanje izbjegle djece stoga nam je namjera pružiti jasnu informaciju i spriječiti opetovan pritisak na izbjeglu djecu. Pozivamo vas da nam se kao prosvjetni djelatnici pridružite u sprječavanju i zaustavljanju diskriminacije izbjegle djece te njihove kriminalizacije i ilegalizacije.

Autorica / [EMINA BUŽINKIĆ](#)

[GONG](#) i [GOOD Inicijativa](#)

Praćenje ove teme, komparativna analiza dobrih praksi i donošenje javno-političkih preporuka sufinancirano je sredstvima Europe za građane

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

Sufinancira Europska
unija u okviru programa
Europa za građane

www.oz.goo.hr

www.goo.hr

2018.